

Reflectienota

Over de impact van nieuwkomers op de zorg en ondersteuning in het beleidsdomein WVG

Brussel, 5 februari 2016

Advies op eigen initiatief

Goedkeuring/bekrachtiging raad: 5 februari 2016, unaniem.

Inhoud

Krachtlijnen.....	4
Reflectienota over de impact van nieuwkomers op de zorg en ondersteuningsnoden in het beleidsdomein WVG.....	5
1. Inleiding.....	5
2. Gestructureerd en gecoördineerd beleid.....	6
2.1. Onderzoek nodig.....	6
2.2. Coördinatie over beleidsdomeinen heen.....	6
2.3. Draagvlak creëren.....	7
2.4. Goedlopende projecten structurele basis geven.....	7
3. Wonen.....	7
3.1. Huisvesting.....	7
3.2. Woonbegeleiding.....	8
4. Communicatie.....	8
4.1. Tolken en taalondersteuning.....	9
4.2. Een gestructureerd taalondersteuningsbeleid.....	10
5. Toegankelijke en kwaliteitsvolle zorg en ondersteuning.....	11
5.1. Expertise opbouw op de eerste lijn.....	11
5.2. Goede spreiding van laagdrempelige integrale zorg en ondersteuning.....	12
5.3. Ondersteunen van eigen kracht en vrijwilligers.....	13
5.4. Preventieve zorg en ondersteuning.....	14
6. Inzetten op competenties van nieuwkomers.....	14

Krachtlijnen

In deze reflectienota staat de SAR WGG stil bij de vraag hoe we voor een toegankelijke en kwaliteitsvolle zorg en ondersteuning voor de nieuwkomers kunnen zorgen. Welke (universele) maatregelen en welke randvoorwaarden zijn daarvoor nodig?

De raad vraagt de Vlaamse regering een gestructureerd en gecoördineerd beleid te voeren voor de opvang en integratie van de nieuwkomers, met bijzondere aandacht voor niet begeleide minderjarige vluchtelingen en gezinnen met kinderen.

- Er is cijfermateriaal, onderzoek en monitoring nodig in verband met de noden en behoeften van de nieuwkomers.
- De raad pleit voor een integrale aanpak over alle beleidsdomeinen heen. Er zou best een ambtelijke werkgroep worden opgericht die de coördinatie op zich neemt.
- De raad roept de Vlaamse Regering en de lokale besturen op draagvlak bij de bevolking te creëren.
- Projecten moeten kansen krijgen om tot ontwikkeling te komen. Goed lopende projecten moeten structureel gemaakt worden.

Huisvesting moet de eerste prioriteit van de Vlaamse Regering worden. Het is een groot vraagstuk hoe al deze nieuwkomers geschikte huisvesting zullen vinden. De raad pleit voor het oprichten van een huurwaarborgfonds, voor het uitbreiden van het model van sociale verhuurkantoren en voor het sensibiliseren van huiseigenaars. Er moet nog verder ingezet worden op woonbegeleiding en daarbij moeten duidelijke afspraken gemaakt worden met de CAW's en de OCMW's.

De nood aan taalondersteuning en aan tolken is groot en zal als gevolg van de instroom van nieuwkomers in alle domeinen stijgen. De raad vraagt dat de Vlaamse Regering de bestaande diensten voor sociaal vertalende tolken beter ondersteunt, versterkt en uitbreidt. De raad stelt voor te opteren voor een brede taalondersteuning en pleit voor een gestructureerd taalondersteuningsbeleid.

Om onze zorg en ondersteuning toegankelijk en kwaliteitsvol te maken voor nieuwkomers zijn er, naast tolken en taalondersteuning, een aantal andere aandachtspunten.

- Expertiseopbouw op de eerste lijn
- Een goede spreiding van laagdrempelige integrale zorg en ondersteuning
- Het ondersteunen van de eigen kracht van nieuwkomers en van vrijwilligers
- Preventieve zorg en ondersteuning

Ten slotte vraagt de raad ook in te zetten op de competenties van nieuwkomers omdat het de beste manier is om te werken aan integratie en participatie van nieuwkomers aan onze samenleving.

Reflectienota over de impact van nieuwkomers op de zorg en ondersteuningsnoden in het beleidsdomein WVG

1. Inleiding

Naar aanleiding van grote toestroom van vluchtelingen uit oorlogsgebieden besliste de SAR WGG eind 2015 om zich te informeren over de noden en behoeften van deze nieuwkomers en de impact ervan op het beleidsdomein WVG. De raad vindt het immers belangrijk dat de zorg- en ondersteuningssectoren zich kunnen voorbereiden op bijkomende, soms specifieke, zorg- en ondersteuningsvragen. Het is nodig in te schatten wat er op ons afkomt én het is nodig mechanismen te ontwikkelen om snel en afdoende op bijkomende vragen tot zorg en ondersteuning in te spelen.

De raad meent dat de Vlaamse, federale en Europese beleidsmakers de verantwoordelijkheid dragen om een beleid te voeren dat op termijn oplossingen biedt voor de geopolitieke vraagstukken die aan de basis liggen van de huidige vluchtelingencrisis. Hoe dan ook moeten we ons in Vlaanderen aanpassen aan een steeds meer duidelijke realiteit. We leven in een toenemend diverse samenleving. De instroom van mensen die vandaag oorlogsgebieden ontvluchten, versterkt deze trend nog. Het vraagt om een weloverwogen migratie- en integratiebeleid dat zowel op de korte termijn (crisisopvang) als op de langere termijn (integratie) inzet. Heel wat van deze nieuwkomers zullen in Vlaanderen blijven. Vlaanderen is vandaag echter niet voldoende voorbereid om hen goed op te vangen en een plek in de samenleving te geven.

België kiest voor een humaan opvangbeleid. Dat houdt een humane opvang van asielzoekers in maar ook een gepaste zorg en ondersteuning na de erkenning van de asielzoekers. We focussen in dit advies op zorg en ondersteuning voor erkende vluchtelingen of mensen met een subsidiaire bescherming dat onder de Vlaamse bevoegdheid valt. We vragen ook aandacht voor de groep uitgeprocedeerden en/of mensen zonder papieren. Deze groep wordt in de cijfers en inschattingen van de noden meestal niet meegerekend, maar ook zij zullen beroep doen op het zorg en ondersteuningsaanbod (OCMW, CAW, spoeddiensten,...).

De SAR WGG wil in deze reflectienota stilstaan bij de vraag hoe we voor een toegankelijke en kwaliteitsvolle zorg en ondersteuning voor de nieuwkomers kunnen zorgen. Welke (universele) maatregelen zijn daarvoor nodig? Welke randvoorwaarden zijn nodig? Daarbij hebben de niet begeleide minderjarige vluchtelingen en gezinnen met kinderen onze bijzondere aandacht.

De vraag is niet om de nieuwkomers voorrang te verlenen op andere groepen in de samenleving. De komst van zoveel vluchtelingen legt wel pijnlijk bloot waar de problemen zich al langer situeren. Ze verhogen de druk op de ketel. Het zou ongepast zijn deze groep nieuwkomers de schuld te geven van bestaande tekorten.

2. Gestructureerd en gecoördineerd beleid

In Vlaanderen beweegt al heel wat naar aanleiding van de vluchtelingencrisis. Naast recente maatregelen en initiatieven in de verschillende beleidsdomeinen (onderwijs, arbeidsmarkt, WVG,...), naast projecten van terreinorganisaties, zien we ook veel zinvolle burgerinitiatieven.

Het is volgens de raad nodig om dit alles goed te coördineren. Een coördinatie en een gestructureerde aanpak op Vlaams niveau met het oog op een efficiënte en kosteneffectieve aanpak lijkt alsnog te ontbreken.

2.1. Onderzoek nodig

De SAR WGG begrijpt dat een gebrek aan objectieve contextgegevens het nemen van beleidsbeslissingen niet gemakkelijk maakt. Een gestructureerd en gecoördineerd beleid voeren, is immers alleen mogelijk wanneer er voldoende zicht is op de noden.

De raad pleit er daarom voor werk te maken van het verzamelen van cijfermateriaal en van onderzoek naar de noden en behoeften van nieuwkomers. Daarnaast moet gemontord worden wat de effecten van de genomen beleidsacties en initiatieven zijn.

2.2. Coördinatie over beleidsdomeinen heen

De SAR WGG merkt op dat de aanpak van de opvang en integratie van de nieuwkomers bij uitstek een beleidsdomein overstijgende aangelegenheid is. De raad pleit dan ook voor een integrale aanpak over alle beleidsdomeinen heen en tussen de verschillende beleidsniveaus (federaal, Vlaams, lokaal). Ondersteuning van erkende vluchtelingen en subsidiair beschermden is nodig op verschillende domeinen: huisvesting, onderwijs, werk, welzijn en gezondheid, omgaan met discriminatie...

Op het Vlaams beleidsniveau worden heel wat maatregelen genomen. Er worden bijkomende middelen gezocht (voor onderwijs, toeleiding naar werk, traumabegeleiding, woonbegeleiding,...) voor de ondersteuning van nieuwkomers, maar een echte coördinatie van alle initiatieven ontbreekt.

De raad meent daarom dat er op Vlaams niveau, naast het ministerieel comité, ook best een ambtelijke werkgroep wordt opgericht. Die werkgroep kan enerzijds zorgen voor het nodige overzicht van cijfers en rapporten, en anderzijds voor de coördinatie van de acties en initiatieven in de verschillende beleidsdomeinen.

Steden en gemeenten staan het dichtst bij de nieuwkomers. Zij organiseren bijgevolg het onthaal dat de nieuwkomers informeert en naar de juiste zorg en ondersteuning toeleidt.

2.3. Draagvlak creëren

We leven in complexe, voor velen verwarrende tijden. Een nog niet verteerde economische crisis, terroristische dreiging en de vluchtelingenstromen voeden de angst bij de Vlamingen. We zullen een breed draagvlak bij de bevolking nochtans broodnodig hebben om de grote groep nieuwkomers in onze samenleving op te nemen en te integreren.

De raad roept de Vlaamse regering en de lokale besturen op mee het draagvlak te creëren bij de bevolking om de uitdagingen het hoofd te bieden. Het respect voor de mensenrechten en de actieve strijd tegen discriminatie en uitsluiting zijn hierbij leidende principes.

2.4. Goedlopende projecten structurele basis geven

De raad weet dat het creëren van experimenteerruimte via projecten vaak een goede manier is om oplossingen voor nieuwe en acute problemen te bieden. Op die manier werd bijvoorbeeld het project 'geef de wereld een thuis' van Vluchtelingenwerk Vlaanderen en Pleegzorg Vlaanderen mogelijk gemaakt.

De SAR WGG roept de beleidsmakers op om projecten kansen te geven zich te ontwikkelen en ze daarna op te pikken en structureel te maken. Op het terrein wordt soms met de nodige frustratie vastgesteld dat goede projecten toch vaak geen vervolg krijgen. Het is nodig om projecten na een positieve evaluatie blijvend te ondersteunen en te versterken.

3. Wonen

3.1. Huisvesting

Om de opvang van erkende vluchtelingen en subsidiair beschermden in goede banen te leiden, moet huisvesting de allereerste prioriteit worden van de Vlaamse Regering. Van kwaliteitsvolle opvang is geen sprake als mensen geen dak boven hun hoofd hebben. Op dit moment is het nog een groot vraagstuk hoe al deze nieuwkomers binnen de 2 maanden na de beslissing in hun asielsdossier geschikte huisvesting zullen vinden. Vluchtelingen of subsidiair beschermden die pas een erkenning op zak hebben, zijn meestal nog niet aan het werk, ze zijn de taal nog niet machtig, hebben geen netwerk en zijn vaak niet in staat om meteen een huurwaarborg neer te leggen.

Nu al worden per week 250 mensen in Vlaanderen met uithuiszetting bedreigd omdat ze de huur niet kunnen betalen. Ook voor deze mensen slagen de OCMW's er niet altijd in oplossingen te vinden. Het gebrek aan kwaliteitsvolle, betaalbare huisvesting is een bestaand probleem. De huisvestingsproblemen zullen door de asielcrisis des te

meer acuut en zichtbaar worden. Kwaliteitsvolle huisvesting is een sociaal grondrecht waarop het beleid meer zal moeten inzetten.

De raad pleit voor het oprichten van een huurwaarborgfonds en voor een uitbreiding van het model van Sociale Verhuurkantoren. Sociale verhuurkantoren leveren nuttig werk. Het is bijzonder jammer vast te stellen dat ze soms bijkomend aanbod aan huurwoningen moeten weigeren omdat ze niet de mankracht hebben om dit te verwerken. Er moet ook meer werk gemaakt worden van het sensibiliseren van huiseigenaars om kwaliteitsvolle en betaalbare huisvesting ter beschikking te stellen.

Als van de lokale besturen wordt verwacht dat zij meer mensen begeleiden om een geschikte woonst te vinden, zullen hiervoor ook meer middelen nodig zijn vanuit het beleidsdomein wonen.

3.2. Woonbegeleiding

In het beleidsdomein welzijn, volksgezondheid en gezin werden voor woonbegeleiding van nieuwkomers op dit moment al bijkomende middelen voorzien. Zo zijn er momenteel aan de CAW's 50 VTE's toegekend waarvan 39 VTE's voor woonbegeleiding (verdeeld over de 5 provincies) (Brussel en Vlaams-Brabant wordt samengenomen) en 11 VTE's voor psychosociale begeleiding. Met dat budget kunnen er per provincie 200 mensen/gezinnen bijkomend begeleid worden. Deze uitbreiding is een goede eerste stap, maar ruim onvoldoende om aan de bestaande noden tegemoet te komen.

Er is de belofte dat bijkomende middelen kunnen toegekend worden, nadat monitoring aanwijst waar de nieuwkomers terecht zijn gekomen. De raad wijst erop dat het met deze werkwijze niet mogelijk is tijdig in een afdoend aanbod te voorzien. De bijkomende middelen zullen pas kunnen aangewend worden wanneer de hulpvragen al geregistreerd zijn. De raad meent dat het beter is met een behoefte inschatting vooraf te werken.

De CAW's zullen inzetten op deze woonbegeleiding in samenwerking met de lokale besturen. Het toeleiden van nieuwkomers naar kwaliteitsvolle huisvesting en het begeleiden van mensen eens ze een adres hebben, bij het zoeken naar werk, opleiding, schoolgaan van de kinderen zijn beide erg noodzakelijke opdrachten. De raad wijst erop dat het belangrijk is duidelijke afspraken te maken over de opdracht en rolverdeling tussen CAW's en OCMW's. Het kan zinvol zijn de samenwerking tussen de OCMW's en de CAW's op het vlak van woonbegeleiding te verankeren in een samenwerkingsovereenkomst.

4. Communicatie

Begeleiding, zorg en ondersteuning bieden, iemand op weg helpen in onze samenleving kan maar goed gebeuren als er een mogelijkheid tot communicatie is, als er 'taal' is. De 'taalkloof' is vaak een drempel - voor mensen van buitenlandse origine in het

algemeen en voor nieuwkomers in het bijzonder - die de toegang tot kwaliteitsvolle zorg en ondersteuning verhindert.

4.1. Tolken en taalondersteuning

De nood aan taalondersteuning en aan tolken is groot en zal als gevolg van de instroom van nieuwkomers in alle domeinen stijgen.

Nieuwkomers kunnen maar een goede start maken in onze samenleving als ze van bij het begin de gepaste zorg en ondersteuning krijgen. Zonder taalondersteuning lukt dat niet.

De raad meent dat taalondersteuning en tolken én het leren van het Nederlands twee pistes zijn die naast elkaar moeten bestaan en een evenwaardige aandacht en inspanning vragen van Vlaamse beleidsverantwoordelijken.

- Enerzijds wordt er van nieuwkomers verwacht dat ze Nederlands leren. Kennis van het Nederlands is essentieel voor een volwaardige deelname aan het sociale en economische leven. Het is nodig dat Vlaanderen hierop verder inzet onder meer via de uitbreiding van het NT2 onderwijs.
- Toch zal zelfs wie grote inspanningen doet om Nederlands te leren, zich pas na een aantal jaren met de nodige nuances kunnen uitdrukken. Daarom is taalondersteuning broodnodig. Indien niet kan getolkt worden of indien taal niet kan ondersteund worden, neemt de toegankelijkheid en de kwaliteit van de dienstverlening sterk af. Diensten die de opdracht hebben om laagdrempelig en toegankelijk te zijn (bereikbaar, begrijpbaar, ...) kunnen dit alleen waarmaken door gepaste taalondersteuning. Het is goed dat instrumenten zoals sociaal tolken en vertalen in het integratiedecreet¹ zijn ingeschreven maar er staat nog veel te weinig financiering tegenover.

Ook in de werking Cultuursensitieve zorg CAW-CGG werd eerder al de noodzaak gevoeld voor een structurele financiering van tolk- en vertaalprestaties. De sector sociaal tolken vraagt al langer dat elke minister de sociaal tolk- en vertaaldiensten financiert voor de tolkprestaties gepresteerd voor de voorzieningen onder zijn/haar bevoegdheid².

De SAR WGG vraagt dan ook om de bestaande diensten voor sociaal vertalende tolken beter te ondersteunen, te versterken en uit te breiden. Daarnaast zou het zinvol zijn dat de overheid ook het informele circuit beter ondersteunt. Zo zullen de competenties (taal- en cultuurkennis) van 'oudkomers' of mensen uit de groep nieuwkomers sneller worden aangesproken bij de opvang van nieuwkomers (zie ook punt 5.3).

¹ Decreet betreffende het Vlaamse integratie- en inburgeringsbeleid van 7 juni 2013, Afdeling 4.

² Cultuursensitieve zorg CAW-CGG. Welken met tolken in CAW en CGG. April 2012. www.csz-vlaanderen.be

4.2. Een gestructureerd taalondersteuningsbeleid

De SAR WGG stelt voor te opteren voor **een brede taalondersteuning** en pleit voor een **gestructureerd taalondersteuningsbeleid**.

Er zijn naast tolken ter plaatse nog heel wat andere instrumenten die kunnen worden ingezet in een meertalige context. Nu zijn de initiatieven echter erg versnipperd, goede praktijken te weinig gekend, expertise stroomt te weinig door en nuttige instrumenten worden heel ongestructureerd gebruikt.

Een gestructureerd taalondersteuningsbeleid veronderstelt *dat beleidsmakers een goed en volledig beeld hebben van de bestaande ondersteuningsinstrumenten. Dat vergt een verzamel oefening van de nu versnipperde instrumenten in een visueel of echt loket. Dat loket ontsluit vervolgens het aanbod van instrumenten voor sociale voorzieningen en overheidsdiensten* (Rillof p. & Michielsens J., 2014, p.121). Het betekent volgens Rillof en Michielsens ook dat dienstverleners en voorzieningen zelf een toegankelijkheidsbeleid voeren en daarbij in kaart brengen op welk soort communicatie de dienstverlening stoelt (is het complex, eenvoudig, gaat het om gevoelige of emotiegeladen informatie, juridische taal enz....)³. Op basis daarvan kan een analyse gemaakt worden, welke instrumenten best worden ingezet om 'taal en communicatie' te ondersteunen. Dat kan gaan van tolken ter plaatse, over telefoontolken, webcamtolken, informele tolken tot taalondersteuning door het gebruik van vertaalde brochures, vertaalmodules of pictogrammen.... Op die manier kan een gestructureerd taalondersteuningsbeleid bijdragen tot de meest performante en kosteneffectieve aanpak.

De raad verwijst naar een federaal project van de FOD Volksgezondheid waarbij alle cultureel bemiddelaars die voor ziekenhuizen werken in één dienst verenigd werden en in alle ziekenhuizen kunnen worden ingezet via de webcam. Het is een interessant project met een hoge bereikbaarheid met een relatief lage kost. Zulke projecten zouden uitbreiding moeten kennen.

In een gestructureerd taalondersteuningsbeleid moet het ook duidelijk zijn wie beroep kan doen op de taalondersteuning en tolken en wie verantwoordelijk is voor de kosten. De raad meent dat professionals op de eerste lijn (artsen, welzijnswerkers, ...) in kleine steden en gemeenten evenzeer toegang moeten hebben tot de tolken en instrumenten voor taalondersteuning. Hierop komen we verder terug.

³ Rillof P.& Michielsens J. (2014) *Mind the Gap. Ongelijke toegang tot communicatie: de motor voor een verdeelde samenleving*. In: Petrovic M. Ravijs F. & Roger E. (red.) *Migratiemaatschappij*. Acco:Leuven.

5. Toegankelijke en kwaliteitsvolle zorg en ondersteuning

Vlaanderen zet al jaren in op het verbeteren van de toegankelijkheid en kwaliteit van zorg en ondersteuning voor elke burger. Deze doelstelling vergt continue en onverdroten inspanningen zowel van beleidsverantwoordelijken als van organisaties en professionals op het terrein. Ook in zijn beleidsnota 2014-2019 (p. 18) herhaalt minister Vandeurzen dat de aandacht voor de brede toegankelijkheid van de minst ingrijpende hulp een belangrijke beleidsprioriteit is.

Om onze zorg en ondersteuning ook toegankelijk en kwaliteitsvol te maken voor nieuwkomers zijn er, naast tolken en taalondersteuning, een aantal andere aandachtspunten: expertiseontwikkeling, spreiding van het aanbod, eigen kracht, zelfhulp en vrijwilligerswerkingen ondersteunen. We vragen ook aandacht voor preventie.

We beschikken niet over exacte cijfers wat de gezondheidstoestand van de asielzoekers betreft. Uit de gegevens van de Cel medische coördinatie van Fedasil komen wel een aantal zaken naar voor:

- Er moet bijzondere aandacht gaan naar infectiezieken (TBC-screening, HIV/Aids, Hepatitis B, ook veel schurft-besmettingen worden vastgesteld (als gevolg van de onhygiënische omstandigheden tijdens de vlucht)).
- Heel wat asielzoekers kampen met psychische problemen (als gevolg van de ervaringen in het land van herkomst, van de vlucht zelf, van de onzekere toekomst in België).
- Er is nood aan vaccinaties.
- Er zijn veel asielzoekers met specifieke (medische) noden.
- Er worden veel tandheelkundige problemen vastgesteld.

Op welzijnsvlak is ook de nood aan ondersteuning om wegwijs te raken in onze samenleving (vb. op vlak van de administratie) groot bij de nieuwkomers.

Mits de nodige organisatie zal ons zorg- en ondersteuningssysteem een deel van deze noden zeker kunnen opvangen. Ook al is daar al een bijkomende versterking gebeurd, toch dreigt vooral de nood aan traumabegeleiding en psychosociale begeleiding veel groter te zijn dan het aanbod.

5.1. Expertise opbouw op de eerste lijn

In het beleidsdomein welzijn, volksgezondheid en gezin zijn er al enkele goede maatregelen genomen. De raad ondersteunt ook graag de focus die hierbij op jonge kinderen en niet begeleide minderjarige vluchtelingen wordt gelegd.

Bij de overweging of er meer ingezet moet worden op gespecialiseerde zorg en ondersteuning voor nieuwkomers of eerder op een brede toegankelijkheid van het eerste lijnsaanbod, pleit de SAR WGG voor een combinatie van beiden, maar mét het accent op een breed toegankelijke basiszorg en -ondersteuning. Sommige psychosociale problemen kunnen immers ook perfect op de eerste lijn opgevangen worden.

De aanpak van minister Vandeurzen om via outreachende mobiele teams de bestaande expertise in gespecialiseerde organisaties (zoals Solentra) breed te verspreiden en daarbij professionals op de eerste lijn te ondersteunen, draagt dan ook de goedkeuring van de raad weg. De raad meent dat er volgens deze methode verder gewerkt moet worden.

Gespecialiseerde diensten kunnen gepast inspelen op specifieke noden van asielzoekers en erkende vluchtelingen. Voor zware trauma's is dit wellicht de beste optie. Maar het is een goede aanpak om gespecialiseerde organisaties te vragen hun expertise te delen met de CGG en de eerstelijnszorg en ondersteuning. Zo kunnen ook zij zich voorbereiden op de toenemende vragen van nieuwkomers. Het opteren voor bredere verspreiding van expertise in de eerste lijn is niet alleen kostenefficiënt maar het is ook de beste strategie voor de langere termijn. De eerste lijn heeft immers een generalistische aanpak als troef waarbij alle levensdomeinen samen worden bekeken. Dit draagt op termijn meer bij tot de integratie van de nieuwkomers.

De CAW's geven ook aan dat zij die expertise in grootstedelijke gebieden wel in huis hebben, maar de bijkomende middelen zullen ervoor moeten zorgen dat deze expertise verspreid wordt naar andere regio's.

5.2. Goede spreiding van laagdrempelige integrale zorg en ondersteuning

De nieuwkomers hebben nood aan laagdrempelige en integrale zorg en ondersteuning mét taalbijstand.

De raad denkt dat een goede spreiding van het zorg en ondersteuningsaanbod voor nieuwkomers over heel Vlaanderen een factor van betekenis kan zijn in het goed beheer van deze asielcrisis. Immers, als enkel de stedelijke omgevingen beschikken over de gepaste instrumenten om nieuwkomers te begeleiden en op te vangen, zal dit het aanzuigeffect van de steden nog maar eens versterken.

Alle instrumenten nodig voor een kwaliteitsvolle zorg en ondersteuning van nieuwkomers zouden overal in Vlaanderen moeten verspreid worden en beschikbaar zijn. Zo moeten artsen en welzijnswerkers in kleine steden en gemeenten evenzeer toegang hebben tot de tolken en instrumenten voor taalondersteuning. Het is ook van belang professionals voldoende te ondersteunen (expertise, taalondersteuning,...) Vele professionals hebben immers het gevoel niet genoeg expertise voor deze doelgroep te hebben.

Toegankelijke eerstelijnszorg betekent ook een goede spreiding van de zorglast die nieuwkomers met zich meebrengen onder de professionals. Het is immers nodig de draagkracht van professionals te bewaken. In steden worden erkende vluchtelingen/uitgeprocedeerden te vaak gezien als doelpubliek voor de wijkgezondheidscentra. Als nieuwkomers systematisch naar wijkgezondheidscentra worden georiënteerd, dreigt er een overbelasting van enkele professionals. De raad meent dat professionals in zorg en ondersteuning asielzoekers en erkende vluchtelingen niet mogen weigeren.

Een betere spreiding van de zorglast in de gezondheidszorg zal vooral via sensibilisering van professionals moeten gebeuren. Een gezamenlijk initiatief naar huisartsen is daarbij zinvol. De SEL's, huisartensyndicaten, huisartsenkringen, LOK's of orde van geneesheren zouden kunnen werken aan deze sensibilisering en oproepen tot spreiding van de zorglast. De raad vraagt aan de Vlaamse overheid om aan de sector het signaal te geven werk te maken van deze sensibilisering.

5.3. Ondersteunen van eigen kracht en vrijwilligers

Eigen kracht en zelfhulp

De raad vraagt bijzondere aandacht te schenken aan de eigen kracht van nieuwkomers en te onderzoeken hoe we dit best kunnen ondersteunen.

Het project **mind spring**⁴ is een psycho-educatieprogramma voor asielzoekers en vluchtelingen. Het gaat om een soort van coping-groep die inzet op ervaringsdeskundigheid, met begeleiding. Het wordt gegeven door een trainer met een eigen vluchtervaring samen met een co-begeleider uit het welzijnswerk.

De sterkte van dit project is dat het beroep doet op de eigen kracht en competenties van mensen uit de doelgroep én dat het uitgaat van een collectieve aanpak. Op die manier kunnen sneller meer mensen worden ondersteund.

De raad stelt voor om dit soort projecten verder te versterken en structureel te maken. Er is een zeker potentieel bij de huidige instromers om problemen zelf aan te pakken. Maar ze komen in een vreemde samenleving terecht. Het is ook bekend dat het niet zo eenvoudig is aansluiting te vinden in Vlaanderen.

Vrijwilligers

Daarom is het des te meer van belang om ook de vrijwilligers een duidelijke plaats te geven in een beleid met betrekking tot de opvang en integratie van nieuwkomers. We zien heel wat burgers spontaan initiatief nemen. Ook bestaande vrijwilligerswerkingen ondernemen actie en kunnen veel ondersteuning bieden aan de officiële dienstverlening van scholen, OCMW's, en zo meer.

Hierbij moet er voldoende aandacht gaan naar de randvoorwaarden om van het vrijwilligerswerk een positief gebeuren te maken. De verwachtingen van alle betrokkenen (vrijwilliger, asielzoeker/vluchteling, organisatie, enz.) moeten duidelijk geformuleerd worden. Er moet aandacht zijn voor het informeren en ondersteunen van de vrijwilligers.

⁴ <http://www.mindspring.be/nl/mind-spring>

De raad meent dat de beleidsverantwoordelijken op Vlaams en op lokaal niveau in hun beleid de vrijwilligers actief moeten betrekken. Het is de beste manier om het draagvlak voor het onthaal van nieuwkomers te versterken. Immers, beter gekend is meer be-mind.

Organisaties kunnen ook aangemoedigd worden inspanningen te doen om nieuwkomers te betrekken in hun vrijwilligerswerking.

5.4. Preventieve zorg en ondersteuning

Er dient evenzeer aandacht besteed te worden aan preventieve gezondheidszorg (infectieziekten, screeningscampagnes, psychosociaal welzijn) bij de nieuwkomers, en dit via aangepaste campagnes, patiënt empowerment en betrekken van vluchtelingen zelf bij het uitwerken ervan. Nu wordt – begrijpelijk – nog vooral op crisiszorg gefocust. Maar ook preventief kan er heel wat gebeuren.

Preventieve gezondheidszorg moet oog hebben voor deze specifieke doelgroep. De raad vraagt er wel over te waken dat dit kan gebeuren zonder te stigmatiseren. Een primair preventiebeleid wordt immers voor iedereen gevoerd. We moeten daarbij verder onderzoeken hoe we gewone screeningsprogramma's toegankelijk maken voor een anderstalig publiek. Het is zeker zinvol hierbij de relevante stakeholders actief te betrekken.

6. Inzetten op competenties van nieuwkomers

De SAR WGG gaat uit van een breed begrip van integrale zorg en ondersteuning. Integrale zorg en ondersteuning richt zich op kwaliteit van leven. Dat vertaalt zich onder meer in het streven naar het zo goed mogelijk functioneren van de burger in de samenleving én het kunnen participeren aan de samenleving (SAR WGG, 17 december 2015, Nieuw professionalisme, p. 10).

Voor het welzijn en de gezondheid van de nieuwkomers is het belangrijk dat ze kunnen participeren aan de samenleving. Daarom besteedt de raad tot slot nog aandacht aan de competenties van nieuwkomers. Nieuwkomers brengen vaak een rugzak aan ervaring en competenties mee. Hierop meer inzetten, is werken aan integratie en participatie van nieuwkomers aan onze samenleving.

Participatie kan op vele terreinen gebeuren. Nieuwkomers kunnen als vrijwilliger participeren, maar uiteraard zal het voor velen belangrijk zijn een plaats op de arbeidsmarkt te vinden. Het is goed dat extra consultants bij de VDAB aangeworven worden om hen daarbij te helpen, onder meer via beroepsgerichte NT2-opleidingen al dan niet gecombineerd met begeleiding naar werk en werkplekieren.

Daarnaast gelden nog andere aanbevelingen:

- Diplomagelijkschakeling is een oud zeer. De raad vraagt hier opnieuw aandacht voor.
- Een sensibilisering van de Vlaamse bevolking met betrekking tot meertaligheid is nodig. We moeten meertaligheid als een troef zien. Professionals in zorg en ondersteuning die een andere taal spreken zijn overbevraagd.
- Het is belangrijk dat hooggeschoolde nieuwkomers de tijd krijgen om een voor hen passende betrekking te vinden. Te snel een job onder het eigen opleidingsniveau aanvaarden, leidt er vaak toe dat de hooggeschoolde nieuwkomers na dien moeilijk nog in een ander circuit geraken. We moeten alert zijn voor de hindernissen die hooggeschoolde nieuwkomers ervaren bij het zoeken naar werk (het gat in hun CV, statusverlies, taalkennis, traumaverwerking, niet erkennen van diploma's, EVC)⁵.

⁵ Vluchtelingenwerk Vlaanderen (2011) *Het talent zit in de wachtkamer*.